

**A.S.Pushkin nomidagi Samarqand viloyat axborot-
kutubxona markazi**

“IJOD - IZTIROB FARZANDI”

**O'zbekiston xalq yozuvchisi Said Ahmad
(1920- 2007) tavalludining 87 yilligiga bag'ishlangan**

Uslubiy qo'llanma

Samarqand 2023

821.512.133(072)

I-25

**Ushbu qo‘llanma Ilmiy-metodika xizmati tomonidan
tayyorlandi. Tuzuvchilar: Sh. Ismailova, Muharrir: N. Mirzayeva**

**Ijod- izzat farzandi: metodik qo‘llanma / tuzuvchilar: Sh. Ismailova,
Muharrir: N. Mirzayeva – Samarqand: A. S. Pushkin nomidagi axborot-
kutubxona markazi nashriyoti, 2023. – 26 b.**

**Mazkur qo‘llanma O‘zbekiston Qahramoni, O‘zbekiston xalq yozuvchisi
Said Ahmad tavalludining 87 yilligiga bag‘ishlangan. Qo‘llanmada
yozuvchining hayoti va ijodiga oid ma‘lumotlar, me‘yoriy hujjatlar
berilgan. Qo‘llanmadan axborot-kutubxona muassasalari mutaxassislari
va kitobxonlar foydalanishlari mumkin.**

MUQADDIMA

Kulgi misoli oftob, u inson yuzidan qahr-g‘azabni olib tashlaydi. O‘zini haqiqiy barkamol inson deb hisoblagan zot borki, uni sevadi va qadrlaydi, u esa kishi chehrasini ochib yuboradi, ko‘nglini yoritadi, unga ma‘naviy oziq beradi.

Kulgi insoniyatga qadimdan hamroh. Uning yoshi muhabbat, mehr-oqibat umridan kam bo'lmasa kerak. Rivoyat qilishlaricha Odam Ato Momo Havoga muhabbat izhor qilganda ulug' Momoning qalbi sevinchga to'lib, chehrasida tabassum barq uribdi. Bu insoniyatning ilk kulgisi, jilmayishi ekan. Shunda samimiy kulgi muhabbat va sevinch in'ikosi bo'lib umumbashariyatga xoslik tusini olgan deyishadi. Shuning uchun ham, kulgi inson uchun hayotiy zaruratdir, uning kishi umrini uzaytirishini tabiblar allaqachonlar isbotlashgan. Kulgi faqat borliqqa, ijtimoiy hayotga yaqinligi, voqelikning ruhini bera olishi, jamiyatning tomir urishini sezishga imkon berishi bilangina emas, balki xalqning kayfiyati, orzu-umidlari va imkoniyatlarini davrning ilg'or g'oyalarini ask ettirishda ham namoyon bo'ladi.

O'zbek adabiyotida alohida o'ringa ega bo'lgan, hajv taraqqiyotiga munosib hissa qo'shib kelgan, hajviyalar, intermediyalar, komediyalar yozib, uni rivojlantirgan Said Ahmad mohir yumorist sifatida tanilgan. Shunga qaramay, uning nasriy asarlarida ham yumor o'ziga xos mavqega ega. Said Ahmadning "Kulgining kashf etilmagan ma'nolari ko'p... kulgining bu xildagi hali ochilmagan sirlari, sehrli jilolari behisob" degan gaplari asossiz emas. Said Ahmad Abdulla Qahhordan keyingi o'zbek adabiyotida mohir hikoyanavis, o'tkir hajvchi, xalqimiz sevib o'qiydigan asarlar muallifidir. Said Ahmad ijodining o'ziga xosligini bu kulgilersiz tasavvur etib bo'lmaydi. Kulgi adibning bosh quroli hisoblanadi.

Said Ahmad yaratgan obrazlarning betakrorligi kulgi orqali yanada jozibali, yorqinroq ko'rinadi. Said Ahmad kulgisi qalbimizda ko'pincha olijanob, pokiza tuyg'ular qo'zg'ab, yaxshilikka undaydi. Uning hajviyoti chuqur mohiyatga, jozibaga ega. Hajv Said Ahmad iste'dodining eng yorqin jilolaridan biridir. Shuning uchun Said Ahmad ham ustozlarining hajv haqidagi fikrlarini, estetik prinsiplarini davom ettirdi: "Avallo, hajvchi xalq tilini, shu tilning butun ranglari-yu ohanglarini boshqalardan ko'ra nozik his qiladigan va uni juda chiroyli qilib, odamlar chehrasiga tabassum purkaydigan qilib aytib bera oladigan mahorat egasi bo'lmog'i kerak.

U...tinglovchini og'ir ruhiy holatdagi muvozanatini buzib, yengil, quvnoq kayfiyat holatiga olib kiradigan bo'lishi kerak. Kulish oson, kuldirish qiyin. Kulgisiz hayot g'oyatda zerikarli bo'lishini, kulgining kundalik hayotimizda juda muhim rol o'ynashini hammamiz bilamiz-ku". Said Ahmad hajvning hayotdagi o'rni va xizmatini ham to'g'ri ko'rsatadi: "Hajv hayotimizni bezaydigan, ruhlarimizni yengillatadigan va, shu bilan birga, hayotimizdagi illatlarni turtkilab turadigan, yo'ldan chiqqanlarini ko'pchilik orasida po'stagini qoqadigan g'oyaviy qurol hamdir".

Mazkur metodik-bibliografik qo'llanma mutaxassislar uchun axborot-kutubxona muassasalarida Said Ahmad tavalludining 103 yillicini nishonlashga yordam tariqasida tuzildi. Unda yozuvchining hayoti va ijodi haqida umumiy ma'lumotlar va tavsiyalar berildi.

Tarjimai hol

Said Ahmad - nasrnafis va dramaturg, o'zbek adabiyotida kichik nasr - hikoya ustasi sifatida tanilgan. Uning ko'plab yuqori badiiy mahorat ila yozilgan novella va hajviy hikoyalari milliy adabiyotimiz rivojiga salmoqli hissa qo'shdi. Mislsiz xizmatlari uchun Said Ahmad "Buyuk xizmatlari uchun" va "Do'stlik" ordenlari hamda "O'zbekiston qahramoni", "O'zbekiston xalq yozuvchisi", "O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan san'at arbobi" sharaflari unvonlariga sazovor bo'lgan.

Said Ahmad 1920 yil Toshkentda ishchilar oilasida tug'ilgan. U mehnat faoliyatini barvaqt boshlagan. 30-yil boshlaridayoq yosh jurnalist va ijodkor sifatida qishloq xo'jaligi kollektivlashuvida va aholining savodsizligiga barham berishda faol ishtirok etgan. Katta xalq qurilishlarida muxbir bo'lib ishlagan.

Said Ahmad dastlab "Mushtum" jurnalida, O'zbekiston radiokomitetida (1942–1943), hozirgi "O'zbekiston ovozi" gazetasida (1942–1947), "Sharq yulduzi" jurnalida (1948–1950) ishlagan. Uning birinchi hikoyalar to'plami "Tortiq" 1940 yilda nashr etiladi. Urush va urushdan keyingi yillarda Said Ahmad ko'plab felyeton, ocherk va hikoyalar yozgan. Uning "Er yurak" (1942), "Farg'ona hikoyalari" (1948), "Muhabbat" (1949) kabi to'plamlari nashr etilgan. U "Xazina", "Hayqiriq", "Rahmat, azizlarim" kabi hikoyalarida Ikkinchi jahon urushining dahshatli oqibatlarini hayajonli tasvirlaydi, urush qahramonlarini ulug'laydi.

Saida Zunnunovaning Said Ahmad hayotidagi o'rni

Ehtimol, taqdirning o'zi ularni chiroyli muhabbat tarixi uchun tanlagan, garchi, hammasi juda oddiygina boshlangan bo'lsa-da. Said Ahmadning xotiralaridan: "Men Katta Farg'ona kanali qurilishi davrida Yoshlar gazetasida muxbir bo'lib ishlardim. Bir kuni andijonlik yosh shoira Saida Zunnunova bilan uchrashib qoldik. U mendan bir nechta kitob so'radi. Menda ular yo'q edi, lekin do'stimdan oldim va Saidaga berib yubordim. Kitoblar shu bo'yi unda qolib ketdi... Oradan bir qancha vaqt o'tgach, uyimdagilar Saidaning yaqinlari bilan ko'rishishdi va to'yimiz 1949 yilning 28 noyabr sanasiga belgilandi..."

Biroq, ularning baxti uzoqqa cho'zilmadi. Said Ahmadning eslashicha, juda og'ir kunlarni boshdan kechirgan kezlari Saida opa ko'pincha bir narsani takrorlar edi: "Aftidan, men mashaqqatlarni ko'tarish uchun yaralganman..." Va hatto, to'y kuni ham oqshom ko'ylagini aza ko'ylagiga almashtirgan: 1949 yilning 28 noyabr kuni kelinning suyukli ukasi Nasibjon 17 yoshida vafot etadi. Va uning onasi Sabohatxon aya qizining to'yida davron surish o'rniga, Andijonga, o'g'lining dafn marosimini o'tkazish uchun qaytib keladi.

Saida Zunnunova gullagan jiyda iforini yaxshi ko'rgan. Said Ahmadning xotiralaridan: "Jiyda gullaganida, uyimizdan uch hovli narida biz har kecha sayrga chiqardik, uning ifori esa butun ko'chani egallardi. Bizga boshqa qo'shni ayollar ham qo'shilishdi va hammamiz birgalikda jiyda daraxti tagida o'tirardik. Uyga

kirishdan oldin bir dona xushbo'y jiyya shoxini yulib kirib, suv solingan bonkaga qo'yar edik. Butun hovlimiz uning ifori bilan burkanardi. Bunday kunlar Saidaxon yarim tungacha, qo'lida biror kitob bilan hovlida o'tirar edi, so'ngra, qo'liga daftar olib, she'r yozishni boshlardi. Uning ko'p she'rlari aynan jiyya gullagan davrga to'g'ri keladi".

Jiyya gulining umri qisqa. Bir necha kunga atrofni o'zining muattar ifori ila to'yintirib, bu dunyoni "tark etadi". Uning iforiga to'ymay, Saidaxon ham keyingi bahorni kuta, "ungacha yetib boramanmi?", deya yashadi.

Said Ahmaddan rafiqasining o'limidan so'ng ko'pincha: "Nima uchun siz Saida opaning o'limidan so'ng uylanmadingiz?", deya ko'p so'rashardi. Said aka: "Men uning oldiga yorug' yuz bilan bormoqchiman", deya javob berardi. Yozuvchi rafiqasidan 30 yil ko'proq umr ko'rdi! Axir, qachonlardir Saida opa ham erini qamashgan vaqti sadoqatini namoyon etgan.

2013 yil 10 iyun kuni Toshkent shahridagi O'zbekiston Milliy bog'ida Said Ahmad hamda Saida Zunnunovalarga haykallar o'rnatilgan.

Said Ahmad asarlari

Adib hikoyalarida Oybekning psixologik tasvir mahorati, G'afur G'ulom yumori, Abdulla Qahhor bayonidagi ixchamlik mujassamdir. U hikoyalarida tasvirlaydigan har bir voqeadan falsafiy umumlashma chiqarishga, voqealarni lirik ta'sirchanlik bilan ifodalashga, badiiy tasvirlarning xilma-xilligiga erishishga intiladi. "Cho'l burguti", "O'rik domla", "Lochin", "Odam va bo'ri", "Bo'ston", "To'yboshi" kabi qator asarlari Said Ahmad ijodida ham, o'zbek nasrida ham yangilik bo'lgan.

Adib hikoyalarining bosh qahramoni ichki dunyosi boy zamondoshlarimizdir. Yozuvchi "Tog' afsonasi", "Zumrad", "Muhabbatning tug'ilishi", "Ko'zlaringda o't bor edi", "Poyqadam", "Alla", "Iqbol chiroqlari" asarlarida hayotiy xarakterlar yaratgan. Said Ahmad o'zining hajviy hikoyalarida taraqqiyotimizga to'siq bo'layotgan yaramas urf-odatlar ustidan kuladi, muhim ma'naviy masalalarni o'rta qo'yadi. Uning "Xanka va Tanka", "Lampa shisha" kabi o'nlab hajviyalari fikrimiz dalilidir. Said Ahmad kichik hajviy asarlari bilan o'zbek radio va televideniyesidagi miniatyuralar teatriga asos soldi.

Adib hikoyalardan asta-sekin yirik polotnolar yaratishga o'tdi. 1949 yilda chop etilgan "Qadrdon dalalar" va "Hukm" (1958) qissalaridan keyin yaratgan "Ufq" (1964) trilogiyasida urushdan oldingi va keyingi davr muammolari haqida bahs yuritadi. "Jimjitlik" (1988) romanida turg'unlik davri illatlari fosh etiladi. So'nggi yillarda u Oybek, G'. G'ulom, A. Qahhor, M. Shayxzoda, Shuhrat, Mirtemir va S. Zunnunovalar haqida xotira-yodnomalar yozdi.

1940 yilda birinchi mualliflik hikoyalar to'plami "Tortiq" nomi bilan nashr etiladi. Uning "Cho'l burguti", "Lochin", "Bo'ston", "To'yboshi", "Odam bo'ri" kabi hikoyalari o'zbek adabiyotida yangilik ruhini olib kirgan. Adib xajvchi

yozuvchi sifatida bir qator hikoyalar yozdi va shu bilan o'zbek radio va televideniyesida miniatyura teatriga asos soldi. "Xandon pista", "Bir o'pichning bahosi", "Xanka va Tanka" hikoyalari shular jumlasidandir.

Adibning "Azroil o'tgan yo'llarda", "Borsa kelmas darvozasi", "Azob" kabi hikoyalari qamoqxonada o'tgan yillar asosida yaratilgan.

Yozuvchining "Yo'qotganlarim va topganlarim" xotiralari o'zbek adabiyoti uchun qimmatli asar hisoblanadi. Kitobda bir qator yozuvchi va shoirlarning shaxsi va ijodiga chizgilar bitilgan. Jumladan, yozuvchi asarda G'afur G'ulom, Oybek, Abdulla Qahhor, Maqsud Shayxzoda, Turob To'la Saida Zunnunova haqida xotiralari bilan bo'lishsa, Asqad Muxtor, Odil Yoqubov, Xudoyberdi To'xtaboyev, Anvar Obidjon, O'tkir Hoshimov, Ne'mat Aminov singari o'zbek adabiyoti yorqin a50-yillar boshi, 60-yillar oxirida Said Ahmadning ijodi yanada yuqoriroq badiiy darajaga ko'tariladi. U o'nlab lirik va hajviy hikoyalar yaratib, o'zbek adabiyotining hikoya janri rivojida muayyan o'ringa ega bo'lgan. Bu yillar Said Ahmad ijodida yangi mavzu alohida e'tiborga loyiq - bu Markaziy Farg'onaning bo'z yerlarini o'zlashtiruvchilar hayotining aks etish mavzusidir. Bu hikoyalar "Cho'l burguti", "Cho'l shamollari" va "Tunlar va cho'llar" kabi to'plamlardan joy olgan bo'lib, bizning ko'pmillatli adabiyotimizdagi "qishloq nasri"ning o'ziga xos timsollari hisoblanadi.

Said Ahmad o'zini nasrning yirik janrlarida ham sinab ko'rgan. U "Hukm" qissasini yozgan. Shuningdek, o'zbek nasrida nisbatan sust rivojlangan detektiv janri asosidagi "Sud" qissasini yaratib, unda axloqiy-tarbiyaviy muammolarni ilgari ko'taradi. Va, nihoyat, "Ufq" trilogiyasini yozadi. Ushbu trilogiya yozuvchi ijodida alohida o'rin tutadi — zamonaviy o'zbek nasridagi yirik hodisa.

Said Ahmad ushbu romanlar ustida 15 yil mehnat qilgan. Ular yozuvchining butun hayot yo'lini qamrab olgan - urushdan oldingi, urush davridagi va urushdan keyingi yillarni. Roman asosida chin tarixiy voqealar yotadi - Katta Farg'ona kanalining qurilishi va Markaziy Farg'ona kanalining egallanishi. Ushbu tarixiy hodisalar asosida yozuvchi xalqning ma'naviy dunyosini ochib, qadimdan ularga hos mehnatkashlikni, to'g'riso'zlik, jasorat - xalqaro ittifoqdoshlik va jamoaviylikni ko'rsatib beradi - bular esa inson qalbiga xos olijanob va himmat manbalari sanaladi. dirlarining hayoti va ijodidan qiziqarli ma'lumotlarni so'zlab beradi.

Said Ahmadning ko'pgina asarlari qardosh va xorijiy tillarga tarjima qilingan.

Said Ahmad "Ufq" romani

Romannavis sifatida ham yozuvchi ko'plab asarlar yaratgan. 1964-1974 yillarda "Ufq" trilogiyasini yozib tugatadi va o'zbek adabiyotida trilogiya janriga asos soladi. Yozuvchining ustози Abdulla Qahhor asarni yuksak baholab, hatto yirik adabiy gazetada bu haqida maqola chop etadi. Asar uchta - "Qirq besh kun",

"Hijron kunlarida", "Ufq bo'sag'asida" romanlaridan iborat bo'lib, o'tgan asrning eng yirik voqeligi- Ikkinchi jahon urushi va undan keyingi yillardan hikoya qiladi. Ushbu romanlarda adib mahorat bilan o'zbek xalqiga xos oliyjanoblik, mehnatkashlik, to'g'riso'zlikni yorqin bo'yoqlarda, sodda, samimiy qahramonlar hayotida ko'rsatib bergan. "Ufq" trilogiyasi tufayli Said Ahmad 1978 yili Hamza nomidagi Davlat mukofotiga sazovor bo'ldi.

Said Ahmad "Jimjitlik" romani

1988 yilda yozilgan "Jimjitlik" romanida esa sho'ro davrining turg'unlik yillari ichki dramalari, tuzum inqirozi butun keskinligi, shiddati bilan ko'rsatilgan. Roman yovuzlik va ezgulikning abadiy kurashini aks ettiradi. Unda har bir qahramonning hayoti fojealarga boy va bir-biri bilan uzviy bog'liq. Va bu fojearalar sababchisi ham ularning o'zlari emas, balki o'sha davr tuzumi ekanligi adib tomonidan mahorat bilan ifoda etilgan.

Said Ahmad - dramaturg

Said Ahmad dramaturg sifatida ham sevimli ijodkor. Ayniqsa, uning "Kelinlar qo'zg'oloni" komediyasi juda mashhur. Aynan shu komediya tufayli, adib turli mamlakatlarda bo'ldi, dunyo kezdi. Komediya unga katta mashhurlik olib keldi. Komediya spektakli hamon O'zbekiston va unga qardosh xalqlarning teatrlarida namoyish qilib kelinmoqda.

"Kelinlar qo'zg'oloni" 30dan ortiq teatr sahnalarini ko'rgan spektakl.

1984 yilda taniqli o'zbek rejissyori Melis Abzalov asar asosida kinokomediya suratga oladi. Film sovet davrida olingan eng yaxshi kinokomediylaridan biri bo'lib qolgan. Adib qalamiga mansub "Kuyov" spektakli ham o'zbek teatrining oltin fondidan joy olgan.

Istiqlol yillarida yaratilgan asarlari

Said Ahmad istiqlool yillarida ham hayotdagi o'zgarishlar haqida ko'plab maqola, badialar yozdi, avvalgidek quvnoq yumoristik, jo'shqin lirik hikoyalar yaratdi. "Xandon pista" (1994), "Bir o'pichning bahosi" (1995) hajviy to'plamlari, "Yo'qotganlarim va topganlarim" (1998), "Qorako'z majnun" (2001), "Kiprikda qolgan tong" (2003) kitoblari, 3 jildli „Tanlangan asarlari“ (2000) chop etildi. „Yo'qotganlarim va topganlarim“da G'afur G'ulom, Oybek, Mirtemir, Shayxzoda, Saida Zunnunova va boshqa bir qator zabardast o'zbek yozuvchi va shoirlarining jonli qiyofasini badiiy bo'yoqlarda ifodalab berdi. Istiqlol tufayli odamlar qismati va ruhiyatidagi evrilishlar haqida bahs etuvchi "Qorako'z majnun", "Ot bilan suhbat", "Azroil o'tgan yo'llarda" hikoyalari, qatag'on davri xotiralari bilan bog'liq. "Borsa kelmas darvozasi", "Taqrir, taqrir...", "Oftoboyim" hikoyalari, adibning o'zi yaqindan muloqotda bo'lgan ustoz adiblar, tengdoshlari, shogirdlari, va nihoyat, o'z hayot va ijod yo'li haqidagi xotira esselari mustaqillik davri o'zbek adabiyotida muhim hodisa bo'ldi.

Said Ahmadgagina xos nozik kuzatishlar, erkin, asov bir ruh, ham hazin, ham nurli, pokiza tuyg'ular, beg'ubor hazil mutoibalar bilan yo'g'rilgan xotira esselar bu janrning zamonaviy o'zbek adabiyotidagi eng yaxshi namunalar qatorida turadi. Felyeton janrida ham samarali ijod qilgan. 1947-yil „xalq dushmani“ sifatida hibsga olingan. Stalin vafotidan so'ng oqlangan. „Kelinlar qo'zg'oloni“, „Kuyov“ komediyalari hozirgi O'zbek milliy akademik teatrida, „Kelinlar qo'zg'oloni“ dunyoning ko'plab mamlakatlarida sahnalashtirilgan. „Ufq“ asari asosida dramalar, „O'zbekfilm“ kinostudiyasida "Muhabbat mojarosi" filmi (1970) va boshqalar yaratilgan. "Do'stlik" (1996), "Buyuk xizmatlari uchun" (1997) ordenlari bilan mukofotlangan

UNUTILMAS MADAD

Olti yillik taqiqlardan so'ng 1979 yilda “Yulduzli tunlar” romanini “Sharq yulduzi” jurnalida bosilib chiqdi. Shuning quvonchi bilan yashayotgan kunlarimning birida Said Ahmad akadan mashinkada yozilgan qisqagina tabrik xati

oldim. Men e'zozlab, ko'zimga surtib o'qigan bu maktubda Said Ahmad aka Bobur haqidagi romanini jurnalda umr yo'ldoshlari Saida Zunnunova bilan birga ko'p joylarini ovoz chiqarib o'qiganlari haqida yozgan edi. Shunday kata adib, “Ufq” romanining birinchi kitobi haqida Abdulla Qahhorday buyuk ustozning ajoyib maqolasi gazetada bosilgan, teatr sahnasidan “Kelinlar qo'zg'oloni” spektakli zo'r muvaffaqiyat bilan ko'rsatilayotgan kezlarda menga yana shunday iliq xat yozishga vaqt topganlari katta oliyjanoblik edi. Men hayajonga tushib, uylariga qo'ng'iroq qildim. Go'shakni Saidaxon oldilar. Andijonlik bo'lganliklari

uchun bu otashnafas shoirada Bobur Mirzoga atalgan alohida mehr bor edi. Mening maktub uchun behad minnatdor bo'lib aytgan so'zlarimdan suyundilar. Keyin telefonni Said Ahmad akaning o'zlari oldilar. “Menga ma'qul bo'lgani, – dedilar, – siz tarixni olim sifatida tadqiq qilgansiz, yozuvchi sifatida tasvirlagansiz. Shuning uchun o'quvchiga elakdan o'tgan, yaxshi shopirilgan, qaynovi yetilgan gaplarni aytgansiz. Faqat romanning oxirgi sahifalarida Boburning vafotini yanada iliqroq tasvirlasangiz yaxshi bo'lardi.

Muzday musibat o'rniga iliq yosh keltiradigan xotiralar toping!”...

– Rahmat, Said Ahmad aka. Men bu taklifingizni qabul qilaman!

Roman hali kitob bo'lib chiqqani yo'q, uning oxiriga yangi tavsiyalar berish uchun vaqt bor edi. Men o'ylab-o'ylab, Hindistonga safar qilganimda kechasi Agradagi

mehmonxonaning bog'ida yulduzli osmonni kuzatganimni esladim. Globusga qarasangiz, Agra ham Toshkent bilan bir meridian (kenglik)da turganini ko'rasiz. Shuning uchun kuzda osmon tiniq paytlarda Yetti og'ayni, Hulkar yulduzlari Agrada ham xuddi Toshkentdagiday charaqlab chiqar ekan. Albatta, Agraning bu

yulduzlarini Bobur Mirzo ham ko'rganlar. Bu yulduzlar unga termulib o'sgan vatanini eslatgan bo'lishi tabiiy. Shu ko'ydan kelib chiqib, romanning kitob nashriga mo'jaz bir lavha qo'shdim. Agra bog'idagi usti ochiq shohona supada yulduzlarga qarab yotgan Bobur bolaligi o'tgan Andijon osmonini eslaydi. Osmon dunyoning hamma joyida bor ekani, umrining boshlanishida Andijonda ko'rgan yulduzlari umrining oxirida Agrada ham porlab turgani unga so'nggi bir tasallidek tuyuladi. Bobur yulduzli osmonga qarab yotganda yana yosh, sog'lom yigitga aylanib, Andijon chorbog'ining shohsupasida yotganday bo'ladi.

Bir lahzalik bu shirin hisdan keyin ajal qanday bostirib kelganini ko'zda iliq yosh bilan tasvirlaganim yodimda bor. Kitob bosilib chiqqandan so'ng uning oxiriga Said Ahmad aka aytganday iliq bir lavha qo'shilganini ko'rib, mamnun bo'ldilar. O'sha 1979 yilning oxirlarida mening 50 yillik to'yimni kamtargina nishonlanishi munosabati bilan Said Ahmad aka "Xontaxtaga terganda" degan ixcham bir tabriknoma yozib, hazil-mutoyiba qo'shilgan chiroyli badiani gazetada e'lon qildilar. O'ttiz yil oldingi gazetaning taxlamlarida yotgan ushbu badiani Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasining zukko xodimasi Umida Teshaboyeva izlab topib, "Hayot bilan hamnafas ijod" degan kitobchasida to'liq

bosib chiqardi. Badiada Said Ahmad aka mening ellik yoshgacha yozgan roman va qissalarimni xontaxtaga terganda bo'yim baravarli bo'lishini, men ellik yoshda yetmishlarga borgan adibchalik ijod qilganimni yozgan va badiani yana quvnoq

ohangda shunday yakunlagan edi: "Do'stim, ajoyib kitoblaring ko'payaversin. Seni yo'qlab kelgan do'stlaring kitoblaring orasidan seni zo'rg'a qidirib topsin!". Bu so'zlarga ilohim farishtalar omin degan bo'lsin. Said Ahmad akani xudo rahmat qilsin, joylarijannatda bo'lsin!

2010 yil, 3 may

Saida Zunnunova

SAID AHMADGA

Ne qilay, dunyoning tashvishlari ko'p,

Ne qilay, bariga yetmaydi vaqtim.

Qo'ygin ginalarni, deya qolgin xo'p,

Yolg'iz o'zingsan-ku shodligim, baxtim.

Erkalab kuzatib, erkalab kutib,

Nozu tavoze-la choy tutib qo'lda –

Yashashga fursat yo'q, ammo stolda,

Qaragin, yaraqlab turibdi kuldon.

**Chekma deyolmayman, yetmaydi kuching
Va lekin xayolan uni o‘chirib
Xonangni tutundan poklash dardida
Uyg‘oq o‘tiranman sendan narida.
Xating bor har qog‘oz bisotim mening,
Beg‘araz ko‘ngilni kaftda tutganday
Ortmoqlab o‘tganman bo‘rondan uni.
Yillar bu dardlarni endi yutganday.
Ha, yillar o‘tmoqda qaytarilmas hech,
Men esa yo‘qolgan shodliklar izin –
Axtarish, qaytarish dardi-la notinch,
Uzaytmoq bo‘laman umr tizginin.
O‘ylar otashinda bo‘lib jizg‘anak,
Tunlarni tonglarga kiprik bamisol –
Har xil maqom bilan ulaydi yurak.
O‘ylar girdobida men xasta, behol.
Ammo ilg‘ab olar qulog‘im aniq,
Mashinkang chiqillar, to‘xtaydi ba‘zan:
Bilaman, chekyapsan, chekyapsan ulab.
Koshki ochib qo‘ysa deb derazani,
Kamroq cheksa-chi, deb bo‘laman xunob.
Xonangni tutundan poklash dardida
Bedor o‘tiranman sendan narida.**

Nodira Said Ahmad qiz

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining

Farmoni

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MUSTAQILLIGI

E’LON QILINGANINING UCH YILLIGI

MUNOSABATI BILAN MUKOFOTLASH TO‘G‘RISIDA

Ko‘p yillik halol mehnati, iqtisodiyot, fan va madaniyatni rivojlantirishdagi, yosh avlodni vatanparvarlik, respublika milliy mustaqilligi g‘oyalariga sadoqat ruhida tarbiyalashdagi katta xizmatlari uchun mukofotlansin:

“Shuhrat” medali bilan

Husanxo‘jayev Saidahmad (Said Ahmad) – O‘zbekiston xalq yozuvchisi.

O‘zbekiston Respublikasi

Prezidenti

I. KARIMOV

Toshkent shahri,

1994 yil 25 avgust,

PF-939-son

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining

Farmoni

HUSANXO‘JAYEV SAID AHMADNI O‘ZBEKISTON

RESPUBLIKASINING “DO‘STLIK” ORDENI BILAN

MUKOFOTLASH TO‘G‘RISIDA

Ko‘p yillik halol mehnati, o‘zbek adabiyotini rivojlantirishdagi xizmatlari, respublikada yashayotgan barcha millat va elatlarning vakillari o‘rtasida do‘stlik, o‘zaro hamjihatlik va totuvlikni mustahkamlash ishiga qo‘shgan hissasi hamda jamoat hayotida faol ishtirok etayotgani uchun O‘zbekiston xalq yozuvchisi Husanxo‘jayev Said Ahmad “Do‘stlik” ordeni bilan mukofotlansin.

O‘zbekiston Respublikasi

Prezidenti

I. KARIMOV

Toshkent shahri,

1995 yil 8 iyun,

PF-1163-s

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining

Farmoni

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI

**MUSTAQILLIGINING OLTI YILLIGI
MUNOSABATI BILAN FAN, MADANIYAT,
MA'RIFAT, OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI VA
IJODIY SOHALAR XODIMLARIDAN BIR
GURUHINI MUKOFOTLASH TO'G'RSIDA**

Vatanimizda fan, madaniyat va ta'limni rivojlantirishdagi ulkan xizmatlari,
ma'rifatni targ'ib qilishga hamda tinchlik va barqarorlik saqlanishiga qo'shgan
munosib hissasi uchun quyidagilar mukofotlansin:

“Buyuk xizmatlari uchun” ordeni bilan

Husanxo'jayev Said Ahmad – O'zbekiston xalq yozuvchisi

O'zbekiston Respublikasi

Prezidenti

I. KARIMOV

Toshkent shahri,

1997 yil 26 avgust,

PF-1832-son

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining

Farmoni

**“O'ZBEKISTON QAHRAMONI” UNVONINI BERISH
TO'G'RSIDA**

Davlat va xalq oldidagi g'oyat katta xizmatlari, O'zbekiston mustaqilligini mustahkamlash, islohotlarni chuqurlashtirishdagi ulkan faoliyati, mamlakat ijtimoiysiyosiy hayotidagi faol ishtiroki hamda milliy istiqlol g'oyalarini amalga oshirishga qo'shgan salmoqli hissasi va qahramonona mehnatlari uchun "O'zbekiston Qahramoni" unvoni berilib, Oliy nishon "Oltin Yulduz" medali topshirilsin:

**Said Ahmad (Husanxo'jayev Said Ahmad) – O'zbekiston
xalq yozuvchisi.**

O'zbekiston Respublikasi

Prezidenti

I. KARIMOV

Toshkent shahri,
1999 yil 25 avgust,
PF-2378-son

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining

Qarori

**O'zbekiston Qahramoni, O'zbekiston xalq yozuvchisi Said Ahmad va
taniqli shoira Saida Zunnunova xotirasiga Toshkent shahrida haykal
o'rnatish to'g'risida**

Milliy adabiyotimiz va madaniyatimiz rivojiga ulkan hissa qo‘shgan adiblar – O‘zbekiston Qahramoni, O‘zbekiston xalq yozuvchisi Said Ahmad va uning umr yo‘ldoshi, taniqli shoira Saida Zunnunovaning betakror ijodiy merosi, ibratli ijtimoiy faoliyati bilan o‘zligimizni anglash, yosh avlodni ona-Vatanga sevgi va sadoqat tuyg‘usi, milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalashdagi katta o‘rni va ahamiyatini inobatga olib hamda ularning xotirasini abadiylashtirish maqsadida:

1. O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi, Madaniyat va sport ishlari vazirligi, Respublika Ma’naviyat targ‘ibot markazining Vatanimiz poytaxti – Toshkent shahrida O‘zbekiston Qahramoni, O‘zbekiston xalq yozuvchisi Said Ahmad va taniqli shoira Saida Zunnunova xotirasiga haykal o‘rnatish to‘g‘risidagi taklifi ma’qullansin.
2. O‘zbekiston Badiiy akademiyasi bir oy muddatda tegishli mutasaddi tashkilotlar bilan birgalikda haykalni yaratish bo‘yicha ijodiy tanlov e‘lon qilsin va uni belgilangan tartibda o‘tkazsin.
3. O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi haykalni yaratish va o‘rnatish bilan bog‘liq xarajatlar, Toshkent shahar hokimligi tomonidan takdim etiladigan hisob-kitoblarga muvofiq, Vazirlar Mahkamasining zaxira jamg‘armasi hisobidan qoplanishini ta’minlasin.
4. Mazkur qarorning bajarilishini nazorat qilish O‘zbekiston Respublikasi Bosh vazirining o‘rinbosari A. Aripov zimmasiga yuklansin.

O‘zbekiston Respublikasi

Prezidenti

I. KARIMOV

Toshkent shahri,

2011 yil 27 may

**O‘ZBEKISTON QAHRAMONI, XALQ YOZUVCHISI SAID
AHMADGA**

Muhtaram Said Ahmad aka!

Sizni hayotingizdagi qutlug‘ kun – tabarruk 80 yoshingiz bilan chin qalbimdan samimiy muborakbod etaman. Xalqimiz Sizni milliy madaniyatimiz ravnaqiga ulkan hissa qo‘shgan betakror so‘z san‘atkori, zahmatkash adib sifatida biladi va qadrlaydi. Yurtimizda sehrli qalamingizga mansub go‘zal romanlar, rang-barang qissa va hikoyalar, sahna asarlari kirib bormagan xonadon yo‘q. Ulardagi hayot manzaralari, insonning nozik qalb kechinmalari tasviri o‘zining milliyligi, xalqchil va teranligi bilan adabiyot muxlislarining mehriga sazovor bo‘lgan. Millatimiz ruhining badiiy ifodasi bo‘lmish “Ufq” romani, jahonning turli mamlakatlarida namoyish etilayotgan “Kelinlar qo‘zg‘oloni” dramasi bu fikrning yorqin dalilidir. Siz bosib o‘tgan umr va ijod yo‘li xalqimiz hayotini, uning yaqin tarixini butun murakkabliklari bilan o‘zida mujassam etgan. Shu bois, nafaqat bizning zamondoshlarimiz, balki kelgusi avlodlar ham xalqimizning o‘ziga xos oliyjanob fazilatlarini, uning boshiga tushgan og‘ir sinovlar, bu yo‘lda ajdodlarimiz ko‘rsatgan matonat haqida sizning asarlaringiz orqali tasavvurga ega bo‘ladi. Shuni alohida ta’kidlashni istardimki, sizning bukilmay iroda va qat’iyat bilan davr bo‘ronlaridan mardona o‘tib, xalqimizning asriy orzulari ro‘yobga chiqayotgan mana shu ozod zamonga yetib kelganingizda ham teran ramziy ma’no bor. Bu, odam yaxshi niyat yo‘lida sabr-qanoat bilan mehnat qilsa, albatta baxtli kunlarga erishadi, degan qadim haqiqatni yana bir karra tasdiqlaydi.

Qadrli Said Ahmad aka!

Bugungi tavallud ayyomingiz yangi ma’no-mazmun bilan boyib borayotgan milliy adabiyotimizning, butun xalqimizning bayramidir. El-yurt xizmatida o‘tayotgan umringizga umr qo‘shilsin. Uzoq yillar adabiyotimizning aziz oqsoqoli, yoshlarimizning mehribon ustoz bo‘lib yuring.

Cheksiz ehtirom bilan Islom KARIMOV,

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti

2000 yil, 10 iyu

Ozod SHARAFIDDINOV

SAID AHMAD SAN’ATI

Said Ahmad yetmishga kirdi. Shu yetmish yillik umrining ellik yildan ko‘prog‘ida hikoyalar, ocherklar, felyetonlar yaratdi, bir necha qissa yozdi, uchta sahna asari xalqning og‘ziga tushdi. “Ufq” trilogiyasi, “Jimjitlik”

romanlari kitobxonlar uchun sevimli bo'lib qoldi. Albatta, yarim asr mobaynida yaratilgan bu asarlari bilan Said Ahmad, shubhasiz, adabiyot tanburida minglab odamlarning ko'nglini ovlaydigan ustoz san'atkor bo'lib yetishdi. Xo'sh, Said Ahmad san'atidagi eng yaxshi belgilar qaysilar? Bularning birinchisi – yuqorida aytganim, Said Ahmad asarlarida zamonaning mashhur shiorlari yoxud og'izga tushgan qurilishlar to'g'risida yozgani yo'q. U planlarning bajarilishi haqida ham, kolxoz-sovxozlarning farovonligi haqida ham asarlar yaratmadi. To'g'ri, Said Ahmad bularning barini ahamiyatsiz, o'tkinchi narsalar deb hisoblagani yo'q, ammo bular to'g'risida boshqa janrda – publisistikada qalam tebratish lozim deydi, badiiy adabiyot esa o'zining ob'yektiga ega, uning o'z yo'li, o'z gapi bor. Badiiy adabiyot, birinchi navbatda, va faqat insonshunoslikdir, u insonning fe'l atvori, e'tiqodlari, ruhiy olami haqida bahs yuritadi, uning siyrati va suvratini, yuragining kardiogrammasini, qalb manzaralarini chizadi. Said Ahmad eng yaxshi asarlarida xuddi shu yo'ldan bordi, shuning uchun ham, uning asarlaridagi odamlar “tipik fazilatlar”ning majmuasidan tarkib topgan “ijobiy qahramonlar” emas, mehnat qiluvchi, izlanuvchi, muvaffaqiyatlaridan suyunib boshi osmonga yetuvchi, ko'pincha taqdir zarbalari ostida iztirob chekuvchi, lekin umidsizlikni yengib o'tishga qodir, samimiy, halol odamlardir. Ular “muayyan ijtimoiy guruhlar”ning vakili emas, umumbashariyat elchilaridir. Xuddi shuning uchun men ham, menga o'xshagan minglab kitobxonlar ham Said Ahmad qahramonlarida o'zlariga xos sifatlar in'ikosini ko'radilar va ularni o'z qarindoshlariday yoqtirib qoladilar. Said Ahmad tanqidchilarning e'tiborsizligidan nolimasa ham bo'ladi – u haqida kitoblar ham, maqolalar ham, taqrizlar ham ko'p yozilgan. Ularda Said Ahmad sha'niga maqto'vlar ham ko'p aytilgan. Ayni chog'da, ayrim asarlari haqida munaqqidlar xo'p talashib-tortishishgan, xo'p nayzabozlik qilishgan, Said Ahmadning “xatolarini” fosh qilishgan, uni “to'g'ri” yo'lga solishga harakat qilishgan, qanday yozsa, asari yanada salobatliroq chiqishini uqtirishgan. Har qalay, adabiyotimizning baxtiga Said Ahmad bu “nasihatlar”ga bo'y bermay, munaqqid “do'stlarining” nog'orasiga o'ynamay, o'z qalbining amri bilan, o'z iste'dodining ra'yiga qarab ijod qilishda davom etdi. Ikkita misol keltiraman: “Kelinlar qo'zg'oloni” yangi qo'yilgan kezlarda ayrim munaqqidlar asarga teranlik yetishmasligini aytib, u yengil-yelpi masxarabozlikdan, oldi qochdi gaplardan iborat bo'lib qolganini ta'kidlashdi. Ularning fikricha, har qanday jiddiy komediyaning zamirida salmoqli hayotiy haqiqat, zalvorli axloqiy ma'naviy muammo yotmog'i lozim. Bir qaraganda, bu gaplar to'g'riga o'xshaydi. Ammo to'g'ri bo'lsa, “Kelinlar qo'zg'oloni” yengil-yelpi asar bo'lsa, uning muvaffaqiyatini nima bilan izohlash mumkin? Axir, asar teatr sahnalarida necha yillardan beri uzluksiz qo'yilib kelyapti-ku?! Axir, faqat O'zbekistonda emas, bir qator qardosh respublikalarda ham muvaffaqiyat qozondi. Unchamuncha narsani xushlashi mushkul bo'lgan Moskva tomoshabinlari ham bir necha kun davomida gulduros qarsaklar bilan olqishladi. Hatto “Kelinlar qo'zg'oloni” asosida yaratilgan kinofilm Amerika Qo'shma Shtatlarida

muvaffaqiyat bilan namoyish qilingani haqida matbuotimiz yozdi. Shunga qarab hukm qilsak, “Kelinlar qo‘zg‘oloni” emas, asar haqidagi munaqqidlarning mulohazalari sayozroq chiqib qolmasmikin? Biz bu asarni tanqid qilganimizda komediya haqidagi bir tomonlama, kitobiy tasavvurlarga tayangan emasmikimiz? Darvoqe, “Kelinlar qo‘zg‘oloni”dan teranlik talab qilganimizda qanaqa “teranlik”ni nazarda tutganmiz? Agar bu Dostoyevskiyning “Telba”siga, Tolstoyning “Urush va tinchligi”ga yoxud Chingiz Aytmatovning “Qiyomat”iga xos teranlik bo‘lsa, ya’ni axloqiy-ma’naviy yoxud falsafiy muammolarning qatini ochadigan, insoniyat tirikligining mangu “muammolari”ni tahlil qilishga xizmat qiluvchi teranlik bo‘lsa, bunday teranlik “Kelinlar qo‘zg‘oloni”da, albatta, yo‘q. Asarda, adabiyotda bunday teranlik bo‘lgani yaxshi, albatta. Ammo bunday teranlikni san’atning birdan bir belgisi deb qarab bo‘larmikin? Hamisha, har qanday asardan, hamma ijodkordan bir xil darajada shunday teranlik talab qilib bo‘larmikin? Qolaversa, “teranlik”ning o‘zi ham hamma davrlar uchun, hamma mualliflar uchun bir xil, sira o‘zgarmaydigan narsa bo‘larmikin? Shunday savollarga tayanib mulohaza yuritilsa, ko‘rinadiki, “Kelinlar qo‘zg‘oloni”da ham teranlik bor. Faqat bu teranlik o‘zbek milliy turmushini tasvirlashdagi, milliy xarakter mohiyatini ochishdagi teranlikdir. Asardagi teranlik Farmonbibini tipidagi o‘zbek ayollariga, ularning farzandlariga, kelinlariga mehrning teranligidir. Asarni tomosha qilasiz, general kampirning huda-behuda qiliqlaridan miriqib kulasiz, lekin spektakl oxirida Farmonbibini yomon ko‘rib, undan nafratlanib teatrni tark etmaysiz. Aksincha, bu oilani o‘zingizga yaqin olib, Farmonbibini hurmat qilib, u tufayli o‘zingizning ham turmushingizni, oilangizni o‘ylab, ahillikni, ittifoqlikni, mehr-oqibatni, bir-biriga muruvvatni ichingizda yana bir alqab, teatrdan ketasiz. Shuning o‘zi katta gap emasmi? Biz muallifdan ham, teatrdan ham sira shiorbozlik qilmasdan, sira bizni “tarbiya” qilishga jon kuydirmay, faqat quvnoq harakatlar bilan, kamalakdek turfa ranglarda tovlanuvchi hayotbaxsh yumor bilanko‘nglimizda bir olam oliyjanob tuyg‘ular, ezgu hislar uyg‘otganiga minnatdor bo‘lmog‘imiz kerak emasmi? Axir, chinakam san’at deganlari ayni shunday bo‘lmog‘i zarurku! Ikkinchi misol “Qirq besh kun” romani bilan bog‘liq. Bu roman haqida yozilgan maqolalarda ham ba’zi munaqqidlar uning asosiy kamchiligi sifatida konfliktning zaifligini aytishgan edi. Ularning fikricha, Katta Farg‘ona kanalining qurilishi juda katta kuchlarning kurashi natijasida hal bo‘lgan. Bu qurilishni avantyura degan, unga ishonmagan olimlar ham, davlat va partiya arboblari ham ko‘p bo‘lgan-u, faqat Usmon Yusupovning qat’iy harakati tufayli masalajobiy hal bo‘lgan. “Qirq besh kun” romanida voqealarningana shu jihati muallif e’tiboridan chetda qolgan. Bu o‘rindaham munaqqidlar bir qarashda haqdek ko‘rinadi. Biroq, romanda Katta Farg‘ona kanali qurilishi aks ettirilgani bilan yozuvchining asosiy maqsadi bu qurilishning hamma jarayonini bosqichma-bosqich yoritib berish emasdi-ku! Ayniqsa, muallif oliy hokimiyat va partiya doiralarida bu masala qanday qo‘yilgani va qanday hal qilinganini

ko'rsatmoqchi ham bo'lgan emas. Uning bosh maqsadi kanal qurilishining umumiy manzarasiyu bu jarayonda o'zbek xalqining jo'sh urgan g'ayrat-shijoatini tasvirlash bo'lgan va bunga to'la erishgan. Haqiqatan ham, Katta Farg'ona kanalining qurilishi respublikamiz tarixidagi, hatto hozir ham, daf'atan aql bovar qilmaydigan g'oyat noyob mo'jiza bo'lgan: bir necha yuz ming xalq bir odamday mislsiz ahillik bilan bir yoqadan bosh chiqarib, texnikasiz quruq ketmonu zambil-g'altak bilan kanal emas, butun boshli daryoni qirq besh kunda qurib bitirgan. Buning eng tang qoladigan joyi shundaki, bu mislsiz shijoat, dostonlarda madh etsalar arziydigan mehnat qahramonligi 1939 yilda sodir bo'lgan. Ya'ni, o'zbek xalqi ham Stalin mustabidligining avjini 1937 yilda boshdan kechirgandan keyin, xalq ming-minglab asl farzandlaridan judo bo'lganidan keyin sodir bo'lgan. Qanday qilib mana shu hadsiz zulm sharoitida, tarixda misli ko'rilmagan jallodlik har bir xonadonga talafotlar yetkazib turgan sharoitda xalqning bunchalik g'ayrati, partiyaga ishonchi, ertangi kunga umidi namoyon bo'ldiykin? Bu nima? Xalqning ovsarligimi? Har narsagako'nuvchanligimi? Atayin fojialardan o'zini olib qochib, uni payqamaslikka urinib, o'zini shu bilan ovuntirishga, chalg'itishga urinishimi? Bu savollar g'oyat muhim. Ular hamon javobsiz qolmoqda. Ammo uning javobini, albatta, Said Ahmaddan talab qilish to'g'ri bo'larmikin? Said Ahmad esa romanda Azizxon xarakterini yaratib, o'sha davrning betakror ruhini, butun xalqning yakdil qilgan ulug'vorligini, mehnat ko'tarinkiligini tasvirlab, katta ish qildi. Men ikki asar bilan ba'zi mulohazalarimni aytgan bo'lsam, buni Said Ahmadni himoya qilish maqsadida aytganim yo'q. Said Ahmad hech kimning himoyasiga muhtoj emas. Men muayyan davrlarda biz – munaqqidlarning adabiyotni tushunishimiz qanday murakkab kechganini ko'rsatmoqchi bo'ldim, xolos. Biz ko'p hollarda og'izda iste'dodlarni qadrlash zarurligini e'lon qilgan holda, amalda asarlarni tahlil qilganimizda ularga noto'g'ri yondashib, ularni izmimizga solib jilovlashga uringanmiz. Yana Said Ahmadga qaytaylik. Gap adibning san'ati haqida edi. Yuqorida men uning eng yaxshi asarlarida inson xarakteriga teran kirib borganini aytdim. Bu gaplarga qo'shimcha qilib, yana bir holatni ta'kidlamoqchiman. Birinchisi shuki, Said Ahmad asarlari g'oyat boy milliy koloritga ega. U O'zbekiston manzaralarini ham, o'zbek milliy xarakterini ham shunchaki adib ko'zi bilan emas, zehni o'tkir rassom ko'zi bilan ko'radi. Buning oqibatida hamma milliy ranglar jamiki jilosini saqlagan holda ko'z o'ngimizda namoyon bo'ladi va bizni oshufta etadi, ko'nglimizda g'urur uyg'otadi. Men ta'kidlamoqchi bo'lgan ikkinchi holat: Said Ahmad asarlarida yumor bilan lirikaning chatishib ketganidir. Uning bironta asari yo'qki, biror jihati yumorga yo'g'rilmagan bo'lsin. Said Ahmad yumori g'oyat hayotbaxsh, u adibning donishmandligidan tug'iladi. Shu ma'noda men Said Ahmadni hayot saboqlaridan dars berayotgan ustozga qiyos qilaman. Go'yo u o'z yumori bilan odamlarga: "Ey, birodarlar, muncha yuraklaring tor bo'lmasa, muncha serzarda bo'lmasalaring, axir sizlarni xunob qilayotgan, ko'nglingizga adovat solayotgan narsalarga boshqa jihatdan qarab 'ringlar – ular bu o'tar dunyoda g'oyat arzimas

narsalar-ku! Fe'lingizni kengroq qiling, hayot mushkulotini kulgi bilan, donishmandroq bo'ling!" deyayotganday bo'ladi. endi aytganlarimizga yakun qilaylik:

Xo'sh, Said Ahmad san'atini qanday ta'riflasa bo'ladi? Said Ahmad san'ati inson xarakteriga, uning ruhiyat olamiga chuqur kira borishdan, uning milliy ranglarini ilg'ab olishdan, uni ezgulik va yaxshilik, ahillik va oliyjanoblik sari undashdan, hajviyotni ulug'lashdan tarkib topuvchi san'atdir. Adibning yarim asrlik ijodi davomida erishgan marrasi shu! Yuksak marrasi!

1990 yil, 15 iyun

Said Ahmadning "Ufq" romanidan kitobxonlar o'rtasida "100 kitob loyihasi" doirasida ijtimoiy tarmoqlarda test savollari o'tkazish uchun savollar

1.Oxunboboyev, Rasul buvaning tobutini navbatma-navbat yelkasiga olganda, marhum siymosida kimni yodiga olardi?

Qo'shnisini

Akasini

+Otasini

2.Oxunboboyev bilan Rasul buvaning ukasi qaysi qishloqda chokarlik qilgan edilar?

Eshonguzar qishlog'ida

+Eshonto'pi qishlog'ida

Eshmozor qishlog'ida

3.Bu cholni butun yurt izzat qiladi. To'yu marakalar usiz o'tmasdi. Nikoh to'ylarida kelin bilan kuyov uning oldiga olib kelib salom berdirishardi. Yangi farzand ko'rganlar chaqaloqni uning tizzasiga qo'yib olishardi. Savol: gap kim haqida ketayabdi?

+Rasul buva

To'lanboy

Ikrom aka

4. "Ufq" romani muallifi Said Ahmad nechanchi yilda dunyoga kelgan?

+1920

1921

1929

5. "Ufq" romani nechanchi yilda yozilgan?

+1964- 1974

1968-1978

1945- 1957

6."Ufq" romani necha qismdan iborat?

2 qism

+3 qism

5 qism

7. Baribir topgan kuyovingizga tegmayman. Azizxondan boshqasiga tegadigan bo'lsam sirka ichib o'laman. Ushbu so'zlar kim tomonidan aytilgan?

Xadicha tomonidan

+Lutfinisa tomonidan

Jamila tomonidan

8.Azizxonning otasini ismi nima edi?

+Ummatali

Ikrom aka

Rasul buva

9.SSSR Oliy Sovetining deputati, Oblast partiya komiteti byurosining a'zosi bo'lgan inson kim edi?

Ummatali

Ikrom aka

+Rayimberdi tog'a

10.Mol doktorining uyida yong'in bo'lganda Azizxon qanday qahramonlik ko'rsatgan edi?

+Doktorning ikki farzandini olov ichidan qutqarib olib chiqqandi.

Doktorning o'zini va ayolini uy ichidan qutqarib olib chiqqandi

Doktorning barcha mollarini olovdan qutqarib olgandi

11.Azizxon o'n sakkiz yoshga kirguncha ko'rsatgan hunarlarining orasida eng o'tkiri qaysi edi?

O'rtoqlari bilan garov o'ynab temir quvurlarni qayirib tashlagani

Besh bola uning qornidagi eshik ustida o'yin tushgani

+ Akbaralini singlisining to'yini buzib,olib qochgani

12.Tug'ilgan qishlog'imdand faqat o'ligim chiqadi! Hech qayoqqa ketmayman...
Ushbu jumla kim tomonidan aytilgan?

Ummatali tomonidan

+Azizxonning onasi tomonidan

Akbarali tomonidan

13.Birodarlar. Hozirgina shtab yig'ilishi bo'ldi. Ertadan butun kanal trassalarida yalpi ish boshlashga qaror qildik! Romanda keltirilgan ushbu jumla kim tomonidan aytiladi?

Raim tog'a

+Teshavoy Mirzayev

Akrom Musayev

14.Usmon Yusupov o'z nutqi oxirida, "bugun ko'tarilgan xalq oqimi kanal qazishni necha kunda ado etishga ahd qilganini" ta'kidlab o'tadi?

47

46

+45

15.Do'nan Do'smatov qaysi uchastkada ishlaydigan brigadaga bosh etib tayinlanadi?

+Uchqo'rg'on

Log'on

Beshariq

16.Sepoyani qo'riqlab, butun yoz mavsumini to'g'on tepasida o'tkazadigan mirobni nima deb atashar edi?

+O'lik mirob

Soqchi mirob

Sergak mirob

17.Lug'umbek sharshara qurilishida ishlaydigan brigadaga kim boshliq etib tayinlanadi?

Azizxon

+Jo'ra G'oyipov

Usmon Yusupov

18.Nega farg'onalik polvonlardan birontasi ham brigada boshlig'i etib tayinlanmadi? Azizxon ushbu savoliga qanday javob oldi?

Farg'onaliklar ishlashdan bosh tortishdi

Farg'onaliklar kanal qurilishining loyiha rahbari etib tayinlandi

+Farg'onaliklar Tolquduq qumlarini kesib o'tadigan kanal qurilishiga yubirilgan

19.Miroblar bozori deb atalgan joy nomi nima edi?

Nayman

Qipchoq

+Kuyganyor

20.Mirobod, Haqqulobod,Nayman taraflardagi dehqonlar qayerdan suv olishar edi?

Boyovutdan

+Kuyganyordan

Qipchoqdan

21.Daryoning o'ng betidagi samovarlarga kimlar egalik qilar edi?

Azizxon va Ikrom aka

+G'ani kalning o'g'li va Berkinboy

Raimberdi rais va Akbarali taqachi

22."Jannatni to'lg'oq tutib tug'ruqxonaga olib ketishdi" - deya yozilgan xatni Ikrom akaga kim olib keldi?

Nayman

Azizxon

+Tengdik

23.E, rikordingdan o'rgildim. Nima, meni o'ldirmoqchimisani? Bo'ldi- da. Ushbu so'zlar kim tomonidan aytilgan?

+To'lanboy

Ikrom aka

Azizxon

24.Jannat opa kasalxonaga tushganida Tursunboyning ovqatidan kim xabardor bo'lib turdi?

Azizxon va Ikrom aka

Berkinboy

+Ummatali aka

25.Said Ahmadning "Ufq" romanida yaktagining bariga to'rt-beshta handalak solib olgan ellik yoshlar chamasidagi bir kishi, deya tariflangan inson kim edi?

Jo'lqinbek

Jamshid

+Ikrom

26.Ufq asardagi Jannat opa o'g'li Tursunboygacha nechta farzandni dunyoga keltirgan edi?

7 ta+

8 ta

5 ta

27.Ikrom akaning yaqin o'rtog'ining ismi nima?

Tursunboy

+To'lanboy

Rasul

28.U qiz tanlab-tanlab yoshini o'tkazib qo'ygan, oxiri qirqni qoralab qolganda uylangan, o'zi ochiqqina, har gapni maqol yoki matal qo'shib gapiradigan so'zamol kishi edi.... Gap kim haqida ketayabdi?

Ikrom

+To'lanboy

Tursun

29.Jannat opaning ko'z ko'rib, quloq eshitmagan zamonlar bo'layabdi, degan gapni aytishga qaysi voqea sabab bo'lgandi?

+Qishloqning tepasidan kanal o'tishi

Rasul buvaning olamdan o'tishi

Ikrom aka o'g'luga qattiq dakki berganidan so'ng

30. Romanda keltirilgan sakkiz o'g'il, bir qiz. o'ttiz sakkiz nevara ko'rgan inson kim edi?

+Rasul buva

Rayim aka

Rajab ota

Said Ahmad ijodi hamda asarlari yuzasidan savollar

1. Said Ahmadning Qoplon hikoyasi qanday asarlar sirasiga kiradi?
2. "Qadrdon dalalar", "Hukm" qissalari muallifi kim?
3. Said Ahmadning ilk hikoyalar to'plami qanday nomlanadi?
4. Said Ahmadning "Tortiq" hikoyalar to'plami qachon nashr etilgan?
5. Kimlarning ta'siri Said Ahmadning ijodiy foliyati uchun ulkan mahorat maktabi bo'ldi?
6. Said Ahmadning tanlangan asarlari necha jilddan iborat?
7. Said Ahmadning 1988- yilda yaratilgan nasriy asarni belgilang.
8. Said Ahmadning qaysi asari qizil imperiyaning rang- barang nayranglari tufayli hayoti fojeali kechgan kishilar taqdiri bayon qilinadi?
9. Said Ahmadning xalqimiz ikkinchi jahon urushigacha, urush davri va urushdan so'ngi yillaridagi qismati aks etgan romani qaysi?
10. "Qochoq" deb nomlanuvchi parcha "Ufq" romanining qaysi kitobida mavjud?
11. Kim Said Ahmadning qaysi asariga "odamga quvvat beradigan umid, uning boshini toshdan qiladiga haqiqiy hayot manzarasidir" deb yuksak baho beradi?
12. Qaysi ustoz adib Said Ahmadning "Ufq" romanidagi mahoratini "haqiqiy hayot manzarasi" deb ta'riflaydi?
13. "Ufq" romanining qahramoni Tursunboy romanda qanday tasvirlanadi?
14. Ushbu parcha qaysi asardan olingan?
"Bitta- yu bitta bolasi qochoq bo'lib o'tirsa- ya. Voy, mening bolam shunaqa qilsa, shartta kallasini uzib tashlardim".
15. "Ufq" romanida Tursunboy qamish kapa oldida qay holda tasvirlanadi?
16. "Ufq" romanining qaysi qahramonlarida milliylik qiyofasi aks etadi?
17. "Ufq" romanida Tursunboyni kim "Xoin! Qochoq! Nomard!" deb lan'atlaydi?
16. Ushbu gap qaysi shaxs tamonidan aytilgan?
"Bu xilda yashab bo'lmaydi, endi bas! Tursunboyni insofga keltirish kerak. Egilgan boshni qilich kesmaydi".

